

En översyn av 23 kap. brottsbalken

SOU 2024:55

Ett betänkande av Utredningen om en översyn av de osjälvständiga brottsformerna.

Syftet bakom våra förslag

- Att skapa ett modernt, lättillgängligt och ändamålsenligt regelverk.
- Att ge utrymme att döma till ansvar för osjälvständiga brott i fler fall än i dag – fler personer som deltar i eller har samröre med kriminella nätverk ska kunna lagföras, även topparna i nätverken.
- Att möjliggöra för unga att hoppa av medan ett brott ännu befinner sig i förberedelsestadiet.
- Att skapa fler möjligheter att stoppa allvarliga brott innan de fullbordas.

Bestämmelsen om försök till brott

- Utredningen har funnit att det finns ett behov av att komplettera bestämmelsen om försök till brott.
- Kompletteringen innebär att ett försök är straffbart också i de fall då faran för att brottet skulle ha fullbordats har varit utesluten endast *till följd av en myndighets åtgärd*.
- Vi föreslår även att försöksbrott som uppenbart är mindre allvarliga ska vara straffria (det gäller dock inte vid gängbrottslighet).
- Förslaget syftar till att möjliggöra en effektiv lagföring av brott och ge utrymme att döma till ansvar i fler fall än i dag.

Ett utökat straffbart område för förberedelse

- Förslaget syftar till att möjliggöra en effektiv lagföring av brott och att ge utrymme att döma till ansvar för brott i fler fall än i dag.
- Förslaget är också en del i arbetet med att göra regelverket mer modernt och lättillgängligt.
- Förslaget innebär att bestämmelsen om förberedelse till brott anpassas till dagens digitala samhälle.

Ett utökat straffbart område för förberedelse

Det ska därför utöver vad som är straffbart redan i dag även vara straffbart som förberedelse

- att kartlägga, rekognoscera eller på annat liknande sätt samla in information som är ägnad att användas vid ett brott, och
- att vidta andra planeringsåtgärder som är särskilt ägnade att möjliggöra utförandet av ett brott.

Dessutom ska det inte längre krävas att ett hjälpmedel är *särskilt ägnat* att användas som hjälpmedel vid ett brott, utan det ska räcka att hjälpmedlet är *ägnat* för sådan användning.

En uppdaterad stämplingsbestämmelse

- Bestämmelsen om stämpling till brott ändras genom att kravet på ett gemensamt beslut ersätts med ett krav på att gärningsmännen har kommit överens om att en gärning ska utföras.
- Även det här förslaget syftar till att möjliggöra en effektiv lagföring av brott och att ge utrymme att döma till ansvar för brott i fler fall än i dag.
- Förslaget är också en del i arbetet med att göra regelverket mer modernt och lättillgängligt.

En ändrad farebedömning vid förberedelse och stämpling till brott

- För ansvar för förberedelse och stämpling till brott föreslås inte längre krävas konkret fara.
- Bedömningen ska i stället göras på motsvarande sätt som vid försök till brott.
- Förslaget syftar till att möjliggöra en effektiv lagföring av brott och att ge utrymme att döma till ansvar för brott i fler fall än i dag och att lättare komma åt topparna i de kriminella nätverken.
- Förslaget är också en del i arbetet med att göra regelverket mer modernt och lättillgängligt.

Straffet för förberedelse och stämpling till brott ska skärpas

- I dag gäller att högre straff än fängelse i två år får bestämmas endast om fängelse i sex år eller mer kan följa på brottet.
- Vi föreslår att högre straff än fängelse i två år ska få bestämmas redan om fängelse i fyra år eller mer kan följa på det fullbordade brottet.
- Förslaget innebär en skärpt syn på förberedelse och stämpling till brott.

Frivilligt tillbakaträdande

- Det ska införas ett ny möjlighet till frivilligt tillbakaträdande.
- Bestämmelsen ska träffa de personer som inte kan styra ett händelseförlopp men ändå frivilligt vill avbryta försök, förberedelse eller stämpling till brott.

Frivilligt tillbakaträdande

För ansvarsfrihet krävs

- att det planerade brottet avslöjas för en myndighet, för lärare eller övrig personal inom skolväsendet eller för elevhälsan, personal på ett hem för vård eller boende, eller för någon annan som innehar en särskild förtroendeställning, och
- att det görs i sådan tid att brottets fullbordan till följd av avslöjandet kan förhindras.

Frivilligt tillbakaträdande

- Syftet med förslaget är
 - att förhindra att allvarliga brott fullbordas, och
 - att möjliggöra avhopp innan brottet har fullbordats och därmed minska nyrekryteringen av unga till kriminella nätverk.
- Förslaget har internationell förebild.
- Förslaget är en del i arbetet med att skapa ett modernt och ändamålsenligt regelverk.

En ändrad ansvarsfrihetsregel vid underlåtenhet

- För att personer som deltar i eller har samröre med kriminella nätverk ska kunna lagföras i större utsträckning föreslår vi en ändrad ansvarsfrihetsregel vid underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott.
- Förslaget innebär att ansvarsfrihet för den handlande inskränks till två specifika situationer. Dels faran att dömas för att ha utfört eller främjat brottet, dels en allvarlig fara för liv eller hälsa.

En uttrycklig reglering av gärningsmannaskap

- Av rättssäkerhets- och tydlighetsskäl föreslår vi att det uttryckligen ska regleras vem som är att anse som gärningsman.
- Vårt förslag syftar inte till någon ändring av gällande rättsläge, utan är en del av tillskapandet av ett modernt och lättillgängligt regelverk.

Även övriga bestämmelser i 23 kap. moderniseras

- Bestämmelsen om anstiftan och medhjälp till brott anpassas till den nya, uttryckliga regleringen av gärningsmannaskap.
- Bestämmelserna avseende särskild ställning som förutsättning för straffansvar och om tvång, svek och utnyttjande av ungdom, oförstånd eller beroende ställning moderniseras. Detsamma gäller bestämmelsen om vinning för annan.
- Förslagen är en del i arbetet med att göra regelverket mer modernt och lättillgängligt.

Sammanfattning

- Vi föreslår ett modernt, lättillgängligt och ändamålsenligt regelverk.
- Syftet med våra förslag är att möjliggöra effektiv lagföring av brott och ge utrymme att döma till ansvar för osjälvständiga brott i fler fall än i dag - personer som deltar i eller har samröre med kriminella nätverk ska kunna lagföras i större utsträckning än i dag, det gäller även topparna i nätverken, och fler unga ska ha möjlighet att hoppa av från en brottsplan innan brottet fullbordas.
- Förslagen föreslås att träda i kraft den 1 november 2025.

